

VII

JÄLKISANAT:

HYVINVOINTIVALTION VASTAISKU

Hyvinvointivaltio on keskeneräinen. Kehitys pysähtyi vuosikymmeniä sitten. Junnaaminen on johtanut siihen, että pohjoismainen malli on saavutuksistaan huolimatta hyökkäyksen kohteena. Vanhentuneeksi mustamaalattu hyvinvointivaltio tarvitsee puolustukseksien vision merkittävästi paremmasta tulevaisuudesta. Millä hyvinvointivaltio iskee takaisin?

TYÖN TASAPAINOTTAMISELLA JA TÄYSTYÖLLISYYDELLÄ. Parhaimmillaan työ ruokkii yksilön luovuutta ja kohottaa omanarvontuntoa. Pahimmillaan se on yksitoikkoista puurtamista, joka ajaa masennuksen partaalle. Työlainsäädännöllä sekä käytännön kokeiluilla yksityisellä ja julkisella sektorilla on pyrittävä saamaan työ tasapainoon. Kaikille on turvattava oikeus monipuoliseen ja käskytyksestä vapaaseen työhön. Työn tasapainottaminen ei kuitenkaan lohdata niitä, jotka eivät saa töitä. Suurilukuinen työttömyys

on hyväksytty luonnolliseksi osaksi taloutta. Tämä on virhe. Nykyisiä töitä jakamalla useampi pääsisi töihin ja harvemman tarvitsisi väsyä kohtuuttoman työtaakan alla. Tavoitteeksi on otettava työttömyyden poistaminen kokonaan ja tuottavuuden kasvun kanavoiminen lisääntyväksi vapaa-ajaksi – ei pelkäksi kulutukseksi.

TYÖN DEMOKRATIALLA. Suomi on otollista maaperää työpaikkademokratialle. Toisin kuin Yhdysvalloissa yhteisen vaurauden rakentaminen ei ole Suomessa vierasta. Osuustoiminnalla on pitkään pyritty tukemaan demokratiaa taloudessa: maassamme on asukaslukuun nähden eniten osuuskuntajäseniä maailmassa. Todellista taloudellista vapautta ei kuitenkaan saavuteta S-ryhmän kaltaisilla suurilla kuluttajaosuuskunnilla, jotka tarjoavat perinteisen liiketoiminnan oheen korttelitoiveita ja etukortteja. Tarvitaan kunnianhimoisempia ratkaisuja. On rakennettava demokraattisia työpaikkoja, tuottajaosuuskuntia, jotka ovat demokraattisen työelämän koelaboratorioita.

Demokraattisia yrityksiä on jo nyt olemassa ja niitä perustetaan lisää. On oleellista myös kehittää tapoja siirtää olemassa olevia yrityksiä työntekijöiden ohjaukseen. Tähän esimerkiksi ruotsalaisen ekonomisti Rudolf Meidnerin suunnitelma rahastojen hyödyntämisestä tarjoaa varteenotettavan lähtökohdan.

Yritysympäristöä on muokattava työn demokratialle suotuisammaksi. Talouden pelikenttä suosii monilla aloilla vanhanaikaisesti johdettuja yrityksiä. Yritysmuodot

säädetään lailla, ja lainsäädännössä on helpotettava demokraattisten yritysten perustamista. Myös demokraattisten yritysten alkurahoitusta on helpotettava. Kuntien ja valtion hankinnat ovat merkittävä tulonlähde monille yrityksille. Julkisissa hankinnoissa tulisi jatkossa suosia demokraattista yritystoimintaa. Julkisella sektorilla on nykyään suositukset vastuullisille hankinnoille, mutta asiakirjat ovat enemmän runoutta kuin sitovia sopimuksia. Tässä on paikallisen aktivismin paikka. Kuntalaiset voivat vaikuttaa kilpailutusehtoihin ja vaatia paikallisille demokraattisille yrityksille pääsyn kunnan hankintajärjestelmiin.

OSALLISTAVALLA DEMOKRATIALLA. Suomessa on aloitettava kuntatasoiset kokeilut osallistavasta lähidemokratiasta. Edustuksellinen ja suora demokratia voidaan yhdistää niin, että päätöksenteossa annetaan valta kansalaisille. Ne kantavat vastuun, joihin päätös vaikuttaa eniten. Eduskunta ei ole sataan vuoteen juurikaan kehittynyt – on aika lisätä demokratiaa paremmilla instituutioilla. Stephen Shalomin osallistavan demokratian malli antaisi niin maakunnille, kunnille kuin kaupunginosillekin mahdollisuuden päättää omista budjeteistaan.

KESTÄVÄLLÄ JA YHTEISÖLLISELLÄ KULUTUKSELLE. Kuluttamisen painopistettä on muutettava. Voimavaroja on koottava yhteen ja tehtävä kaukokatseisia hankintoja ja investointeja. Ilmastonmuutoksen torjuminen edellyttää

yhteiskunnan infrastruktuuriin mullistavia muutoksia. Yhteiset suurhankinnat, kuten kattavat pyörätieverkostot ja luotijunat, ovat ekologisesti kestävämpiä. Suomessa julkisia hankintoja tehdään kansainvälisessä vertailussa paljon – mutta ei riittävästi, jos ilmastonmuutosta aiotaan torjua tosissaan.

Nykyisissä julkisissa hankinnoissa on vakavia puutteita. Julkisia varoja kohdistetaan virkamiestyönä esimerkiksi Talvivaaraan, joka on aiheuttanut historiallisen suuret ympäristöhaitat. Paikallinen vaikuttaminen puuttuu yhtälöstä, eivätkä asukkaat pääse osallistumaan varojen käyttöön. Hankintoja tippuu taivaalta virkamiesten armosta. Aukkaiden on päästävä kertomaan toiveistaan ja päättämään yhteisten varojen käytöstä. Pieniä kokeiluja on jo tehty positiivisin tuloksin.

PÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMISELLÄ. Jos sotatilanteessa taloudet saadaan viritettyä äärimmilleen yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi, myös ilmastotuhoon on mahdollista vastata tehokkaasti. Päästöt ovat alkaneet vähentyä Suomessa, mutta kehitys on liian hidasta. Tiedeyhteisö on jo pitkään liputtanut päästökaupan, päästöjen verottamisen ja vahvan vihreän teollisuuspolitiikan puolesta. Tavoitteena on oltava nollapäästöjärjestelmien läpimurto liikenteessä, kulutuksessa ja tuotannossa. Markkinoiden reunaehtojen asettaminen, korkea verotus ja vahva valtion omistajaohjaus ovat hyvinvointivaltioiden vahvuuksia. Tälle osaamiselle on huutava maailmanlaajuinen tarve kamppailussa ilmaston-

muutosta vastaan. Suomi voi esimerkillään näyttää, kuinka vihreä teollinen vallankumous toteutetaan.

PÄÄMÄÄRÄTIE TOISELLA AKTIVISMILLA. Suomessa on käytävä uudestaan kunnianhimoisen kansalaisaktiivisuuden peruskurssit. Sama määrätietoisuus, jolla kansanliikkeet toivat sotien jälkeen parannuksia yhteiskuntaan, on löydettävä uudelleen. Muutosta ei saavuteta haikailemalla parempia aikoja tai ostamalla luomua. Kehitystä saadaan aikaan kansanliikkeissä, jotka vaikuttavat pysyvästi yhteiskunnan suuntaan.

Historia tuntee useita esimerkkejä tästä, mutta aiempien liikkeiden tavat ja muoto eivät voi olla mallina sille, miten ilmastonmuutoksen ja eriarvoisuuden ongelmat ratkaistaan. Yhteistä on vain se, että ihmiset ovat valmiita käyttämään aikaansa ja voimavarojaan yhteiseen asiaan, ja tukemaan ja rohkaisemaan toisiaan kovaan työhön yhteiskunnan muuttamiseksi.

Suomessa ei ole varaa itsetyytyväisyyteen. Hyvinvointivaltio on vaarassa jäädä historialliseksi kuriositeetiksi. Jos hyvinvointivaltio ei uusiudu ajoissa, Suomen toista vuosisataa leimaavat taantumus ja menneen loiston kaipuu. Tällä teoksella haluamme edistää rohkeampaa ja kaukokatseisempaa yhteiskunnallista keskustelua. On korkea aika viedä hyvinvointivaltiota pidemmälle kuin koskaan aiemmin.